

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ СОЦІАЛЬНОЇ ТА ПОЛІТИЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ
Лабораторія методології психосоціальних і політико-психологічних
досліджень

ПРОГРАМА

Третього круглого столу

**"Історія в нас і ми в історії:
психологія історичної пам'яті"**

(з міжнародною участю)

17 жовтня 2019 р.

м. Київ

**(ІСПП НАПН України, вул. Андріївська, 15,
актова зала, 3-й поверх, 10:00 – 14:00)**

Проблематика круглого столу:

Історична пам'ять: особистий чи суспільний феномен? Як вона впливає на сучасні процеси націєтворення? Чи не є вона предметом маніпуляції з боку політиків? Відповіді на ці запити лежать у площині розуміння психологічної сутності самого феномену історичної пам'яті, який є предметом міждисциплінарних досліджень.

Основні напрями обговорення:

Історична пам'ять та фактори її формування
Політики пам'яті в Україні
Вплив історичної пам'яті на національну ідентичність та націєтворення
Історична пам'ять на пострадянському просторі та в країнах ЄС
Історична пам'ять в умовах гібридної війни
Історична психологія та історична пам'ять
Історичні травми

ПРИВІТАННЯ УЧАСНИКІВ КРУГЛОГО СТОЛУ:

СЛЮСАРЕВСЬКИЙ Микола Миколайович, директор Інституту соціальної та політичної психології НАПН України, к. психол. н., ст. наук. співроб., чл.-кор. НАПН України

ВАСЮТИНСЬКИЙ Вадим Олександрович, д. психол. н., професор, президент Асоціації політичних психологів України, г. н. с. лабораторії психології мас і спільнот Інституту соціальної та політичної психології НАПН України

МАКСИМЕНКО Сергій Дмитрович, директор Інституту психології ім. Г.С.Костюка НАПН України, докт. психол. н., професор, дійсний член. НАПН України

ЄРМОЛЕНКО Анатолій Миколайович, директор Інституту філософії ім. Г.С. Сковороди, НАН України, д. філос. н., професор, чл.-кор. НАН України

ГОЛОВАХА Євген Іванович, заст. директора з наукової роботи Інституту соціології, НАН України, д. філос. н., професор, чл.-кор. НАН України.

ДАНИЛЮК Іван Васильович, декан факультету психології КНУ ім. Т.Г.Шевченка, докт. психол. н., професор.

ЯРЕМЧУК Оксана Василівна (керівник круглого столу), д. психол. н., доцент, провідний науковий співробітник лабораторії методології психосоціальних та політико-психологічних досліджень Інституту соціальної та політичної психології НАПН України

ДОПОВІДІ:

- **Психологічна структура атрибуції українською молоддю міжнаціональних провин**
ВАСЮТИНСЬКИЙ Вадим Олександрович, д. психол. н., професор, президент Асоціації політичних психологів України, г. н. с. лабораторії психології мас і спільнот Інституту соціальної та політичної психології НАПН України
- **Культурно – історичний контекст етнічної індивідуалізації.**
ДІДУХ Микола Леонтійович, віце-президент Товариства психологів України, д. психол. н., професор кафедри психології Миколаївського національного університету.
- **Концепція націєтворення в історичній психології**
ЯРЕМЧУК Оксана Василівна, д. психол. н., доцент, провідний науковий співробітник лабораторії методології психосоціальних та політико-психологічних досліджень ІСПП НАПН України
- **Як група захищається від історичних травм**
ГОРНОСТАЙ Павло Петрович, д. психол. н., професор, головний науковий співробітник лабораторії психології малих груп та міжгрупових відносин ІСПП НАПН України
- **"Лишние люди": проблемы и тенденции демографического развития села Литвы во второй половине XX века"**
МАРДОСА Йонас, доктор гуманітарних наук, професор, незалежний дослідник (Литва), Вільнюський едукологічний університет
- **Символізація архетипного змісту української ментальності в художніх творах сучасних письменників**
КАРПЕНКО Зіновія Степанівна доктор. психол. наук, проф. кафедри соціальної психології та психології розвитку ДВНЗ "Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника"
- **Концепція психосемантичної структури етнічної свідомості: деякі підсумки**
ЛОЗОВА Ольга Миколаївна, д. псих. н., професор, завідувач кафедри практичної психології Київського університету ім. Б. Грінченка
- **Суспільні трансформації та історична політика в Україні**
ФАДЄЄВ Володимир Борисович. завідувач відділом, к.філос.н., Інститут філософії імені Г.С.Сковороди НАН України, відділ філософських проблем етносу та нації.

КОНЦЕПЦІЯ ПСИХОСЕМАНТИЧНОЇ СТРУКТУРИ ЕТНІЧНОЇ СВІДОМОСТІ: ДЕЯКІ ПІДСУМКИ

Лозова О.М.,

завідувач кафедри практичної психології,

Київський університет імені Бориса Грінченка,

професор, доктор психологічних наук

Аналіз концептуальних символів етнічної культури демонструє, що одні й ті самі поняття та образи мають специфічне семантичне навантаження в різних мовах, що аналогічні смисли репрезентуються в різних культурах по-різному. Урахування семантичного навантаження концепту, утвореного історичним і культурним контекстом мови та етносу, в якому вона функціонує, визнано засадничим для дослідження етнічної картини світу.

Проведена на матеріалі текстів східнослов'янського фольклору й ранньої літератури психоісторична реконструкція окремих проявів давньої слов'янської свідомості, а також виявлені особливості асоціювання універсальних понять сучасниками започаткували пошук психосемантичних інваріантних особливостей етнічної свідомості українців.

Емпірично фіксоване наповнення етнічної свідомості історично константними і модифікованими в часі знаками у вигляді поняттєвої системи дозволило констатувати, що і етнічній свідомості є свій зміст, а відтак і власний образ світу.

З метою визначення чинників утворення етнічного образу світу було окреслено семантичні контури етнічного гештальт-контексту як сукупності фізичних і психічних фактів, що забезпечують етнізований характер індивідуального сприймання. Для цього була здійснена емпірична констатація відмінності семантичних особливостей візуальної перцепції тих самих об'єктів представниками різних етносів (з метою виключення соціокультурного чинника в експерименті були задіяні представники одного віку та соціального прошарку). Визначено непараметричні характеристики візуального етнічного

гештальт-контексту східних слов'ян. Виявлене очевидне переважання сприйманих візуальних об'єктів рідноетнічного походження дозволило вважати доведеним факт домінування етнічного контексту гештальта та його вирішальної ролі у формуванні етнічного образу світу.

Поряд з тим, доведено, що етнічна свідомість в її вербальній репрезентації, поряд з етнічним гештальт-контекстом, детермінується й іншими, соціокультурними, ментальнісними, гештальт-контекстами. У цьому напрямку досліджено специфіку сприймання вербальних об'єктів представниками одного етносу (українського) у проекції їхньої свідомості на тексти, різні за етнічним та соціокультурним походженням, різних видових модифікацій, напрямків, жанрів (зразки поезії, прози, публіцистики, кіно, архітектури, живопису). Аналіз окремих змістових репрезентацій етнічної свідомості східних слов'ян демонструє, що рух вербального етнічного семіозису розвивається в бік нової міфології престижності. Новизною останнього міфу є те, що він рефлексується суб'єктом, і те, що сакральне в ньому сьогодні стає аліментарно-еротичним.

Розкриття структурно-змістових характеристик етнічної свідомості дозволило укласти її концептуальну структурну модель, компонентами якої стали: перцептивний шар (просторово-часова модель) образу світу, семантичний шар (сенси як ставлення суб'єкта до об'єктів перцепції) і ядерний шар образу світу (етнічно детерміновані сенси, архетипи). При цьому реконструкція поняттєвого універсуму, діахронічно фіксованого у свідомості давніх та сучасних східних слов'ян, дозволила виявити архетипно-ядерний шар свідомості, а психосемантична репрезентація візуальних та вербальних об'єктів окреслила перцептивний і семантичний шари етнічної свідомості. У даній моделі етнічна свідомість як цілісність структурована суб'єктивним досвідом етнофора, а її внутрішнім стрижнем виступає етнічний образ світу.

Експериментально виявлено архетипно-ядерний шар свідомості, етноконстантні поняття-універсалії та маркери неоміфу. Констатовано основні особливості існування міфогенних понять у свідомості сучасної людини.

Філософія корінних смисложиттєвих проблем українців спирається на декілька центральних понять, серед яких – суверенність, моральність і серце.

Досліджено співвіднесеність етнокультурних і соціокультурних компонентів свідомості. Підтверджено гіпотезу про онтогенетичну динаміку етнічної семантики від юнацького до зрілого віку в сенсі прийняття етнофором свого етнічного.

В якості математичних моделей опису систем значень використано результати процедур багатомірного шкалування – факторну структуру, семантичну структуру (контент-аналіз), структуру семантичних просторів.